

Handläggare
Amira Malik Miller
Telefon: 0850824267

Till
Skärholmen stadsdelsnämnd
2010-01-30

Nytt miljöprogram för Stockholm 2020-2023, KS 2019/1040.

- Svar på remiss från kommunstyrelsen

Förslag till beslut

1. Skärholmens stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och lämnar det som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Sammanfattning

Stadsledningskontoret har remitterat förslag till Miljöprogram 2020-2023 för Stockholms stad.

Förvaltningen är positiv till förslaget som syftar till att lägga fast en gemensam linje för stadens miljöarbete för samtliga nämnder- och bolagsstyrelser. Miljöprogrammet är i första hand ett internt dokument som ger vägledning i hur arbetet ska tas vidare, i syfte att stärka och utveckla miljöarbetet i staden.

Förvaltningen instämmer att de sju prioriterade fokusområdena är relevanta och uppskattar den tydliga ansvarsfördelningen vad gäller föreslagna åtgärder. Det nya miljöprogrammet höjer ambitionen i stadens klimatarbete och därmed även för förvaltningen, vilket medför ett behov av kompetenshöjande insatser och vägledning från relevanta nämnder och bolag. Vidare efterfrågar förvaltningen ett tydligare regionalt perspektiv och betonar vikten av extern och intern samverkan.

Bakgrund

Stadsledningskontoret i Stockholms stad har remitterat förslag till Miljöprogram 2020-2023 för Stockholms stad. Miljöprogrammet syftar till att lägga fast en gemensam linje för stadens miljöarbete för samtliga nämnder och bolagsstyrelse. Det syftar också till att skapa en gemensam plattform, stärka och förbättra förutsättningarna för samverkan, samt tydliggöra ansvarsfördelningen för att stärka och utveckla stadens miljö- och klimatarbete. I Miljöprogrammet läggs stor vikt vid utvecklade arbetssätt gällande samverkan,

innovation, inköp- och upphandling samt kommunikation som strategiska verktyg för att nå målen.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen Stadsutveckling och medborgarservice. Anstånd har beviljats till 2020-01-31.

Ärendet

Det föreslagna miljöprogrammet ska vägleda och fungera som ett strategiskt verktyg för stadens miljöarbete, och bidra till stadens mål om att vara världsledande i arbetet med att förverkliga Parisavtalets målsättningar.

Miljöprogrammet identifierar sju fokusområden där varje område har etappmål som staden ska arbeta med under programperioden.

Fokusområde 1 – Ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040

Stockholm stad har som mål att till 2040 ställa om energianvändningen till att vara fossilfri. Målsättningarna för Stockholm stad om ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm är mer ambitiösa än de nationella målsättningarna. Målet är också i hög grad beroende av Stockholms invånare. Stadens ska verka för att minska konsumtionens klimatpåverkan och att inte generera några nettoutsläpp av växthusgaser från transporter, uppvärmning samt el- och gasanvändning. Kommunikation, digitalisering och samverkan både externt och internt lyfts fram som centrala delar för att uppnå målen. Inom fokusområdet identifieras två etappmål, vilka är följande:

1. Minskade växthusgasutsläpp – högst 1,5 ton CO₂e per invånare
2. Minskad klimatpåverkan från konsumtion

I programmet listas även föreslagna åtgärder som kan bidra till ökad måluppfyllelse, varav följande ses som särskilt relevanta för förvaltningen:

Etappmål 1- Minskade växthusgasutsläpp:

- Genom stadsplanering bidra till transporteffektivitet och ett ökat kollektivt resande samt ökat resande med cykel
- Stimulera delningsekonomi, exempelvis genom att främja bilpooler

Etappmål 2- Minskad klimatpåverkan från konsumtion:

- Minimera verksamheternas tjänsteresor med flyg
- Utveckla klimatkrav för inköp av livsmedel och måltider i stadens verksamheter

Fokusområde 2 – En fossilfri organisation

Staden ska arbeta aktivt för att till 2030 vara en fossilfri organisation. För att uppnå detta mål måste energianvändningen och växthusgasutsläppen minska inom organisationen. Offentliga inköp och digitalisering beskrivs som strategiska verktyg för att uppnå målen. Inom fokusområdet identifieras två etappmål, vilka är följande:

1. Minskade växthusgasutsläpp – högst 105 000 ton CO₂e från stadens verksamheter
2. Effektiv energianvändning

Följande åtgärder ses som särskilt relevanta för förvaltningen:

Etappmål 1- Minskade växthusgasutsläpp:

- Fortsätt arbetet med att fasa ut fossiloljeanvändning för att säkerställa att även mindre anläggningar fångas upp och fasas ut
- Identifiera vilka hyresavtal inom stadens nämnders och bolagsstyrelsers som är bäst lämpade för gröna hyresavtal och initiera pilotprojekt
- Fortsätt arbetet med att fasa ut fossilgasanvändningen och säkerställa hög biogasandel i inköp
- Ställ krav på fossilfria transporttjänster och vidare anta ett sista datum för nya avtal som sträcker sig längre än till 2030 där transporttjänster med fossila bränslen inte längre är accepterat
- Ställ krav på fossilfrihet avseende fordon, transporter och arbetsmaskiner, vid lokalinhyrningar samt vid inköp och upphandling

Etappmål 2- Effektiv energianvändning:

- Fortsatt prioritera en effektivisering av energianvändningen genom driftoptimering, förbättrat klimatskal, energieffektiv belysning (LED), utbyte av vitvaror och torkskåp i förskolor och installation av solceller

- Fortsatt verka för att stadens personal ska kunna göra miljövänliga resor i tjänsten
- Fortsätt arbetet med att centralisera elavtalen för att säkerställa att även mindre elförbrukare fångas upp och ingår i det centrala avtalet

Fokusområde 3 – Ett klimatanpassat Stockholm

Här beskrivs stadens ambition om att utvecklas för att kunna hantera de konsekvenser som kan komma av klimatförändringar. Ambitionen är att staden, genom god planering, ska kunna hantera värmeböljor, torka samt höga vattennivåer och flöden. Innovation och samverkan lyfts fram som centrala delar för att uppnå målen. Inom fokusområdet identifieras två etappmål, vilka är följande:

1. Stärkt förmåga att hantera effekter av skyfall
2. Stärkt förmåga att hantera effekter av värmebölja

Följande åtgärder ses som särskilt relevanta för förvaltningen:

Etappmål 1 - Stärkt förmåga att hantera skyfall:

- Utveckla och fördjupa risk- och sårbarhetsanalys för värmebölja och skyfall för verksamheter samt fastigheter och upprätta handlingsplaner där påverkan kan bli kritisk
- Ge samhällsviktig verksamhet en högre säkerhetsnivå så att funktionen kan upprätthållas vid en översvämning
- Bygg mångfunktionella ytor som bidrar till att hantera skyfall
- Säkerställ hållbar dagvattenhantering genom exempelvis gröna tak och genomsläpplig beläggning samt växtbäddar och skelettjordar med träd i stadsmiljön
- Säkerställ en god funktion av systemen för drift och underhåll av dagvattenanläggningar
- Identifiera särskilt översvämningsskänsliga geografiska områden och utred förslag till åtgärder
- Väg in klimatanpassningsåtgärder i beslut om investeringar med perspektivet att dessa kan bidra till mervärden som ger andra vinster för samhället, exempelvis en attraktiv stad för boende, besökare och näringslivet

Skärholmens stadsdelsförvaltning
Avdelning stadsutveckling och
medborgarservice

Bodholmsplan 2, 127 26 Skärholmen
Box 503
127 26 Skärholmen
Växel 08-508 24 000
Fax
skarholmen@stockholm.se
stockholm.se

Etappmål 2 - Stärkt förmåga att hantera effekter av värmeböljor:

- Genomför risk- och sårbarhetsanalyser för stadens verksamheter

- Utöka stadsmiljön med mer grönska, vatten och vegetation som skuggar
- Ordna svalkande miljöer, exempelvis svala rum på boenden.
- Bygg mångfunktionella, svalkande utomhusmiljöer
- Identifiera lösningar för att samla in regnvatten som kan återanvändas under perioder med torka

Fokusområde 4 – Ett resurssmart Stockholm

Här beskrivs att staden ska använda resurser effektivt.

Fokusområdet lägger stor vikt på satsningar för att skapa cirkularitet i resursflöden. Vidare ska staden anpassa sig till att resurser är ändliga. Samverkan med näringsliv beskrivs som en central del i måluppfyllelsen. Inom fokusområdet identifieras tre etappmål, vilka är följande:

1. Minskad resursanvändning och klokare konsumtion
2. Ökad recirkulation av materiella resurser inom staden
3. En ökad resurseffektivitet i samband med byggprocessen

Följande åtgärder ses som särskilt relevanta för förvaltningen:

Etappmål 1 – Minskad resursanvändning och klokare konsumtion:

- Minimera matsvinn i stadens verksamheter
- Minimera onödig materialåtgång genom väl planerade upphandlingar i stadens verksamheter
- Underlätta för ökat återbruk genom exempelvis fler pop-upåterbruk, stationära återbruk, förstärkning på återvinningscentraler och åtgärder för ökat återbruk av textilier
- Använd stadens interna återbrukscentrum, Stocket, som ett förstahandsalternativ i samband med inköp av möbler och inventarier till stadens verksamheter
- Stimulera en delningsekonomi, exempelvis genom att främja bilpooler och andra delningstjänster

Etappmål 2 – Ökad recirkulation av materiella resurser inom staden:

- Utveckla kommunens avfallshantering avseende avfallsförebyggande insatser och bättre möjligheter att lämna avfall, med fokus på plast och matavfall
- Utveckla möjligheter att lämna avfall i offentlig miljö i syfte att minska nedskräpning och spridningen av mikroplast, men även för att öka mängden avfall som får ett cirkulärt flöde

- Arbeta för ett resurseffektivt återbruk av grus som används för sandning av gator och cykelväg under vinterhalvåret
- Integrera avfallsfrågorna i planprocesserna i ett tidigt skede
- Öka möjligheterna för stadens verksamheter och hyresgäster att sortera ut matavfall samt övriga avfallsfraktioner
- Verka för att textilier tas om hand resurseffektivt så att mängden textilier som går till förbränning minskar

Etappmål 3 - En ökad resurseffektivitet i samband med byggprocessen

Inga åtgärder bedöms vara av särskild relevans för förvaltningen.

Fokusområde 5 – Ett Stockholm med biologisk mångfald i väl fungerande och sammanhängande ekosystem

Här beskrivs vikten av en sammanhängande grönstruktur och bebyggelse som gynnar den biologiska mångfalden. Staden ska ha en hög och motståndskraftig biologisk mångfald som kan bidra med ekosystemtjänster. Samverkan och lärande från goda exempel lyfts fram som viktiga. Inom fokusområdet identifieras fyra etappmål, vilka är följande:

1. Upprätthållna funktioner och samband för biologisk mångfald i stadens blå och gröna infrastruktur
2. Ökat genomförandet av förstärkningsåtgärder, ekologisk kompensation och naturvårdsskötsel
3. Ökad andel livsmedel och varor i stadens inköp som gynnar biologisk mångfald
4. Förbättrad vattenkvalitet i stadens sjöar, vattendrag och kustvatten

Följande åtgärder ses som särskilt relevanta för förvaltningen:

Etappmål 1 - Upprätthållna funktioner och samband för biologisk mångfald i stadens blå och gröna infrastruktur:

- Värna naturreservat och naturområden där intrång kan ge irreversibla förluster till exempel de områden som har tagit mycket lång tid för att etablera eller de områden som har ett strategiskt läge i den blågröna infrastrukturen
- Tillskapa nya blå och gröna miljöer som bidrar till områdets ekologiska resiliens och robusthet vid ny bebyggelse
- Verka för ekologiskt anpassad skötsel i både nyskapade och befintliga naturmiljöer, till exempel anlagda groddammar,

- gamla ekmiljöer och andra artrika inslag i det kulturlandskap som givit upphov till Stockholms särskilda naturkvalitéer
- Förbättra de fysiska förutsättningarna för fisk, bottendjur, groddjur, sjöfåglar med flera i stadens vattenecosystem genom att avlägsna vandringshinder, återskapa vegetation i strandmiljöer och öka variationen i vattennivåer och vattenflöden
  - Delta i innovativa samarbeten där Stockholms grönområden kan utgöra testbädd i olika pilotprojekt (som exempelvis Vårbergstoppen och Fokus Skärholmen)

Etappmål 2 - Ökat genomförandet av förstärkningsåtgärder, ekologisk kompensation och naturvårdsskötsel:

- Genomför särskilda satsningar på prioriterade arter och miljöer, både när det gäller skötsel, restaurering och förstärkningsåtgärder
- Utveckla interna IT-verktyg för naturvårdsskötsel

Etappmål 3 - Ökad andel livsmedel och varor i stadens inköp som gynnar biologisk mångfald:

- Öka andelen ekologiskt producerade varor i stadens inköp samt ett ökat utbud av vegetariska livsmedel och varor producerade i nivå med svenska djurskyddsregler
- Vid inköp och upphandling ställa krav på god djurhållning
- Vid inköp och upphandling använda Världsnaturfondens köttguide och konsumentguide för fisk, i syfte att bidra till den biologiska mångfalden samt till fiskbestånden i haven

Etappmål 4 - Förbättrad vattenkvalitet i stadens sjöar, vattendrag och kustvatten:

- Aktivt arbeta för ett effektivt genomförande av vattenrelaterade åtgärder, till exempel rening av förorenat dagvatten, förbättrandet av fysiska livsmiljöer i urban vattenmiljö, åtgärdandet av problem som härrör från gamla utsläpp och förorenade områden samt uppströms arbete för att minska användning och spridning av ämnen och material som påverkar vattenmiljöerna

Skärholmens stadsdelsförvaltning
Avdelning stadsutveckling och
medborgarservice

Bodholmsplan 2, 127 26 Skärholmen
Box 503
127 26 Skärholmen
Växel 08-508 24 000
Fax
skarholmen@stockholm.se
stockholm.se

Fokusområde 6 – Ett Stockholm med frisk luft och god ljudmiljö

Här belyses vikten av god luftkvalitet och ljudmiljö för att främja människors hälsa, samt att växter, djur och kulturvärden inte skadas. Miljön ska ge förutsättningar för trivsel och rekreation. Samverkan,

digitalisering och innovation lyfts fram som viktiga verktyg. Inom fokusområdet identifieras två etappmål, vilka är följande:

1. Minskad exponering av kvävedioxid och partiklar för stadens medborgare
2. Minskat omgivningsbuller

Följande åtgärder ses som särskilt relevanta för förvaltningen:

Etappmål 1 - Minskad exponering av kvävedioxid och partiklar för stadens medborgare:

- Verka för en förnyelse av fordonsflottan och ökad elektrifiering

Etappmål 2 - Minskat omgivningsbuller:

Inga åtgärder bedöms vara av särskild relevans för förvaltningen.

Fokusområde 7 – Ett giftfritt Stockholm

Här beskrivs vikten av att arbeta aktivt för att minimera förekomsten av naturfrämmande ämnen som kan vara skadliga för människor och biologisk mångfald. De naturligt förekommande ämnena ska vara nära bakgrundsnivå. Kunskapshöjande insatser, upphandlingskrav och uppföljning lyfts fram som viktiga verktyg. Inom fokusområdet identifieras ett etappmål, vilket är följande:

1. Minskade nivåer av skadliga ämnen i varor och kemiska produkter

Följande åtgärder ses som särskilt relevanta för förvaltningen:

Etappmål 1 - Minskade nivåer av skadliga ämnen i varor och kemiska produkter:

- Fortsätta arbetet med kemikaliesmarta förskolor och verka för en giftfri miljö i förskolan och skolan
- Ersätt produkter med oönskat innehåll mot bättre alternativ genom inköp och upphandling
- Dokumentera de kemiska produkter och byggvaror som används i stadens verksamheter, med hjälp av bland annat Chemsoft och Byggvarubedömningen
- Genomföra kommunikationsinsatser om det egna kemikaliarbetet både internt och externt för att inspirera till

att minska användningen av miljö- och hälsofarliga kemikalier

Synpunkter och förslag

Övergripande

Förvaltningen är positiv till miljöprogrammet som visar på en ambitionshöjning och ett viktigt steg i arbetet med att stärka stadens miljö- och klimatarbete. Ett gemensamt förhållningsätt och ökad tydlighet i stadens miljöarbete är av stor vikt för att nå målen. Förvaltningen anser att det reviderade miljöprogrammet tillför en tydlighet kring vilka strategiska verktyg som kan och ska användas för ökad måluppfyllelse. Stadens möjlighet att genomföra och följa upp miljöprogrammet stärks genom föreslagna åtgärder och indikatorer, också på förvaltningsnivå. Förvaltningen efterlyser samtidigt ökad vägledning och styrning gällande prioriteringar.

Förvaltningen menar att miljöprogrammet följer en tydlig struktur. För att öka användarvänligheten hade förvaltningen uppskattat om kopplingar till relevanta handlingsplaner och andra styrdokument synliggjordes i en tabell som också visar vilka handlingsplaner som är aktuella, samt tidsplaner för kommande revideringar av nu gällande handlingsplaner.

Förvaltningen anser att kopplingen till stadens kommande Vision (Ett Stockholm för alla) bör tydliggöras. Förvaltningen ser positivt på att miljöprogrammet kopplas till Agenda 2030, också på målnivå. Det hade däremot varit önskvärt med tydligare kopplingar till stadens arbete för att stärka den ekonomiska och sociala hållbarheten, samt hur dessa kopplingar ska återspeglas i genomförandet av miljöprogrammet. På så sätt skulle stadens arbete med att stärka kopplingarna mellan arbetet för social-, ekonomisk- och miljömässig hållbarhet få ytterligare kraft.

För Skärholmens stadsdelsnämndsområde är den regionala aspekten och samverkan över kommungränser, inom regionen och riket, särskilt relevant. Förvaltningen ser därför positivt på att regional samverkan lyfts som en viktig aspekt med stora utvecklingsmöjligheter. Kopplingar till den regionala utvecklingsplanen (RUFS 2050) skulle kunna stärkas ytterligare, för att ge det regionala perspektivet mer genomslag.

Förvaltningen ser positivt på att näringslivet lyfts fram som en viktig aktör, men här kunde kopplingar till stadens kommande näringslivspolicy och innovationsstrategi synliggöras ytterligare, för att säkerställa samstämmighet i styrning. Även här är det regionala

perspektivet av stor vikt. Också samverkan med akademien och civilsamhället är av vikt för miljöprogrammets genomförande.

Förvaltningen ser positivt till att staden höjer ambition i arbetet med att minska konsumtionen inom Stockholms stad, även vad gäller enskilda invånares konsumtion. Förvaltningen anser vidare att ett ökat fokus på att bevara och skydda den biologiska mångfalden är bra. Däremot ser förvaltningen att problematiken kring ökad nedskräpning inte tillräckligt tydligt berörs.

Genomförande

Förslaget till miljöprogram signalerar, som tidigare nämnts, en ambitionshöjning, vilket också ställer högre krav på förvaltningen, både vad gäller planering, genomförande och uppföljning och är avhängigt tilldelning av personella och ekonomiska resurser. Nedan följer en genomgång av de aspekter som förvaltningen har identifierat som huvudutmaningar vad gäller genomförandet och uppföljningen av miljöprogrammet.

Samverkan

Förvaltningen ser att stärkt intern och extern samverkan är av stor vikt för genomförande av miljöprogrammet. Förvaltningen anser dock att samverkan inom staden är av särskild stor vikt för genomförande av miljöprogrammet och de handlingsplaner som är kopplade till programmet, och efterfrågar därför tydligt ledarskap från relevanta nämnder och bolag vad gäller prioritering och samordning. Inspiration kan med fördel hämtas från utbildningsförvaltningens handlingsplan för förskolans arbete med att motverka värmeböljors negativa effekter.

Vad gäller intern samverkan noterar förvaltningen att en lokal handlingsplan ska utarbetas baserat på miljöprogrammet, och även att en miljösamordnare ska tillsättas i enlighet med budget 2020. Förvaltningen ser positivt på detta, men ser att det krävs personella resurser, samt investeringar, för att förvaltningen ska kunna leva upp till miljöprogrammets ambitioner. I den lokala handlingsplanen bör tydliga prioriteringar fastslås, och därför är det viktigt att relevanta nämnder och bolag deltar i och medverkar till framtagandet av stadsdelsnämndernas lokala handlingsplaner.

Stöd och kompetensutveckling

Förvaltningen ser även att kompetensutveckling och utökat utbildningsstöd från miljöförvaltningen, stadsledningskontoret, samt andra relevanta bolag och nämnder är centralt för miljöprogrammets genomförande. Utöver detta anser förvaltningen att gemensamt lärande mellan stadsdelarna har stor utvecklingspotential.

Inköp och upphandling

Förvaltning noterar att inköp och upphandling lyfts fram som strategiska verktyg i det upptrappade miljö- och klimatarbetet inom staden. Förvaltningen anser att miljöprogrammet i stor utsträckning är relevant för arbetet med lokala upphandlingar. Förvaltningen måste därmed säkerställa att det finns kapacitet till att kravställa rätt vid framtagande av upphandlingsdokument, samt till uppföljning av ställda miljökrav under avtalstiden. Det är förvaltningens bedömning att detta arbete redan görs idag. Som redan nämnts ovan finns ett behov av kompetensutveckling och vägledning från relevanta nämnder och bolag, inte minst för att säkerställa att beställare/kravställare har uppdaterad och relevant kunskap om miljökrav.

Lokaler

Gällande lokaler noterar förvaltning att stadens bolag har det främsta ansvaret vad gäller genomförandet av miljöprogrammet, men att en nära dialog med bland annat stadsdelsnämnder är viktigt för att säkerställa att förvaltningens verksamheter ska kunna bedriva en miljö- och klimatsmart verksamhet i enlighet med miljöprogrammet. Förvaltningen ser en möjlighet att vidareutveckla rutiner inför avtal med privata hyresvärdar för att säkerställa miljö- och klimatsmarta lokaler, detta kräver dock stöd och vägledning från relevanta bolag och nämnder.

Kommunikation

Slutligen ställer sig förvaltningen positiv till att kommunikation lyfts som ett strategiskt verktyg, men även i detta hänseende behöver förvaltningen stöd och arbetet bör ledas centralt av miljöförvaltningen och stadsledningskontoret. Förvaltningen vill också framföra en önskan om att material som framarbetas tillgängliggörs på flera olika språk för att underlätta kommunikationen med invånarna.

Patrik Åhnberg
Stadsdelsdirektör

Sara Heppling Trygg
Avdelningschef

Bilagor

1. Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande
2. Remissbrev
3. Stockholms stads miljöprogram 2020-2023
4. Beviljat anstånd
5. Förfrågan om anstånd till 2020-01-30

Skärholmens stadsdelsförvaltning
Avdelning stadsutveckling och
medborgarservice

Bodholmsplan 2, 127 26 Skärholmen
Box 503
127 26 Skärholmen
Växel 08-508 24 000
Fax
skarholmen@stockholm.se
stockholm.se

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Patrik Åhnberg, Stadsdelsdirektör	2020-01-10
Sara Heppling Trygg, Avdelningschef	2020-01-03